Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

5. september 2019*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv (EL) 2016/343 – Artikli 4 lõige 1 – Süütuse presumptsioon – Avalikud seisukohavõtud süü kohta – Prokuröri ja kuriteo toimepanija vahel sõlmitud kokkulepe – Riigisisene kohtupraktika, mis näeb ette nende süüdistatavate identifitseerimise, kes sellist kokkulepet sõlminud ei ole – Põhiõiguste harta – Artikkel 48

Kohtuasjas C-377/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) 31. mai 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 8. juunil 2018, kriminaalasjas järgmiste isikute suhtes:

AH,

PB,

CX,

KM,

PH,

menetluses osales:

MH,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtunikud T. von Danwitz ja C. Vajda (ettekandja),

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: osakonna juhataja M. Aleksejev,

arvestades kirjalikku menetlust ja 13. märtsi 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Saksamaa valitsus, esindajad: esialgu T. Henze, E. Lankenau ja M. Hellmann, hiljem E. Lankenau ja M. Hellmann,

– Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* S. Faraci,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

– Euroopa Komisjon, esindajad: R. Troosters ja Y. G. Marinova,

olles 13. juuni 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1), artikli 4 lõike 1 esimese lause, koostoimes direktiivi põhjenduse 16 esimese lausega ja põhjendusega 17, tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud AH, PB, CXi, KMi ja PH suhtes alustatud kriminaalmenetluses seoses nende oletatava kuulumisega kuritegelikku ühendusse.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Harta

3 Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 48 „Süütuse presumptsioon ja kaitseõigus“ sätestab:

„1. Iga süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.

2. Iga süüdistatava õigus kaitsele on tagatud.“

4 Selgitustes harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17) on harta artikli 48 kohta täpsustatud, et see säte vastab Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõigetele 2 ja 3.

5 Harta artikli 52 „Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine“ lõige 3 sätestab:

„Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad [EIÕKga] tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.“

Direktiiv 2016/343

6 Direktiivi 2016/343 põhjendustes 1, 4, 5, 9, 10, 16 ja 48 on märgitud:

„(1) Süütuse presumptsiooni põhimõte ja õigus õiglasele kohtulikule arutamisele on sätestatud [harta] artiklites 47 ja 48, [EIÕK] artiklis 6, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 14 ning inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 11.

[…]

(4) [Kohtuotsuste ja kriminaalmenetluses tehtud muude otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte] rakendamine eeldab, et liikmesriigid usaldavad üksteise kriminaalõiguse süsteeme. Vastastikuse tunnustamise põhimõtte ulatus sõltub mitmest näitajast, sealhulgas kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste kaitse mehhanismidest ja ühistest miinimumnõuetest, mida on vaja kõnealuse põhimõtte kohaldamise hõlbustamiseks.

(5) Kuigi liikmesriigid on [EIÕK] ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti osalised, näitavad kogemused, et see iseenesest ei ärata alati piisavat usaldust teiste liikmesriikide kriminaalõiguse süsteemide vastu.

[…]

(9) Käesoleva direktiivi eesmärk on tugevdada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele kriminaalmenetluses, sätestades ühised miinimumnormid, mis käsitlevad süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kohtulikul arutelul.

(10) Käesoleva direktiivi eesmärk on kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõiguste kaitse ühiste miinimumnormide kehtestamisega suurendada liikmesriikide usaldust üksteise kriminaalõiguse süsteemide vastu, aidates sellega kaasa kriminaalasjades tehtavate otsuste vastastikuse tunnustamise hõlbustamisele. Sellised ühised miinimumnormid peaksid kõrvaldama ka takistused kodanike vabalt liikumiselt liikmesriikide territooriumil.

[…]

(16) Süütuse presumptsiooni põhimõtet rikutaks, kui ametiasutuse avalikus avalduses või kriminaalmenetluses tehtud otsuses (välja arvatud see, milles otsustatakse süü küsimus) osutatakse kahtlustatavale või süüdistatavale kui süüdlasele, ilma et kõnealuse isiku süüd oleks seaduse kohaselt tõendatud. Nimetatud avaldused ja kriminaalmenetluses tehtud otsused ei tohiks viidata sellele, et kõnealune isik on süüdi. See ei tohiks piirata süüdistaja toiminguid, mille eesmärk on tõendada kahtlustatava või süüdistatava süüd, nagu süüdistus, ega kriminaalmenetluses tehtud otsuseid, mille alusel jõustub tingimisi karistus, tingimusel et järgitakse kaitseõigust. See ei tohiks piirata ka menetluslikku laadi eelotsuseid, mida teevad kohtud või muud pädevad asutused ning mille aluseks on kahtlustused või süüstavad tõendid, näiteks otsused eelvangistuse kohta, tingimusel et sellistes otsustes ei osutata kahtlustatavale või süüdistatavale kui süüdlasele. Enne menetluslikku laadi eelotsuse tegemist võib pädeval asutusel osutuda vajalikuks kõigepealt kontrollida, kas kahtlustatava või süüdistatava vastu on piisavalt süüstavaid tõendeid asjaomase otsuse põhjendamiseks, ning otsuses võib nendele tõenditele viidata.

[…]

(48) Kuna käesolevas direktiivis kehtestatakse miinimumnormid, peaks liikmesriikidel olema võimalik direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kaitse kõrgem tase. Liikmesriikide pakutava kaitse tase ei tohiks kunagi langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud hartas või [EIÕKs], nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus.“

7 Direktiivi 2016/343 artikkel 1 „Reguleerimisese“ sätestab:

„Käesolevas direktiivis sätestatakse ühised miinimumnormid, mis käsitlevad

a) süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte kriminaalmenetluses,

b) õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul.“

8 Direktiivi artikkel 2 „Kohaldamisala“ on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse kriminaalmenetluses kahtlustatavale või süüdistatavale füüsilisele isikule. Seda kohaldatakse kõigis kriminaalmenetluse staadiumites alates hetkest, kui isikut kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo või väidetava kuriteo toimepanemises, kuni otsuse tegemiseni selle kohta, kas isik on asjaomase kuriteo toime pannud, ja see otsus on muutunud lõplikuks.“

9 Direktiivi artikli 4 „Avalikud seisukohavõtud süü kohta“ lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et kuni kahtlustatava või süüdistatava süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud, ei osutata ametiasutuste avalikes avaldustes ega kriminaalmenetluses tehtud otsustes, välja arvatud nendes, milles otsustatakse süü küsimus, kõnealusele isikule kui süüdlasele. See ei piira süüdistaja toiminguid, mille eesmärk on tõendada kahtlustatava või süüdistatava süü, ega menetluslikku laadi eelotsuseid, mille teevad õigus- või muud pädevad asutused ning mille aluseks on kahtlustused või süüstavad tõendid.“

10 Direktiivi artikli 14 „Ülevõtmine“ lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 1. aprilliks 2018. Liikmesriigid teatavad sellest viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.“

Bulgaaria õigus

11 Bulgaaria kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikli 381 kohaselt võib süüdistatav siis, kui uurimine on lõppenud, oma süü tunnistamise korral sõlmida prokuröriga oma kaitsja vahendusel kokkuleppe.

12 NPK artikli 381 lõige 5 näeb ette:

„Kokkulepe tuleb koostada kirjalikult ja see peab sisaldama süü tunnistamist järgmistes küsimustes:

1. kas tegu pandi toime, kas selle pani toime süüdistatav, kas selle eest vastutab tema, kas see kujutab endast kuritegu ja missugune on selle teo õiguslik kvalifikatsioon?

[…]“.

13 NPK artikli 381 lõige 7 sätestab:

„Kui menetlus on alustatud mitme isiku suhtes […], võivad kokkuleppe sõlmida mõned nendest […]“.

14 NPK artikli 382 lõige 5 näeb ette:

„Kohus võib teha kokkuleppe muutmise ettepanekuid, mida arutatakse prokuröri ja süüdistatavate kaitsjatega. Süüdistatav kuulatakse ära viimasena.“

15 NPK artikli 382 lõike 7 kohaselt kinnitab kohus kokkuleppe, kui see ei ole vastuolus seaduse ega heade kommetega.

16 NPK artikli 383 lõige 1 näeb ette, et kokkuleppel on kohtuotsuse seadusjõud.

17 Perekonnaseisuaktide seaduse (Zakon za grazhdanskata registratsia) artiklite 12–14 kohaselt identifitseeritakse Bulgaaria kodanikke kolme elemendiga: ees-, isa- ja perekonnanimi. Neil on ka isikukood, mis on ette nähtud selle seaduse artikli 11 lõikes 1 kui halduslik identifitseerimisnumber, mis võimaldab asjaomase isiku selgelt tuvastada.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

18 Eelotsusetaotlusest selgub, et MHd, PBd, CXi, AHd, PHd ja KMi süüdistatakse selles, et nad osalesid 2014. aasta novembrist kuni 2015. aasta novembrini kuritegelikus ühenduses, mis tegutses Sofias (Bulgaaria). Ühenduse eesmärk oli rikastuda, valmistades võltsitud ametlikke dokumente või võltsides ametlike dokumentide sisu (tegemist oli isikut tõendavate dokumentide ja mootorsõiduki juhilubadega). Süüdistusaktis on väidetud, et need kuus isikut moodustasid kuritegeliku ühenduse ja jagasid ülesanded ühise kuritegeliku eesmärgi saavutamiseks omavahel ära.

19 Ainult üks nendest, nimelt MH avaldas soovi sõlmida prokuröriga kokkulepe, milles ta tunnistas end süüdi, saades selle eest kergema karistuse.

20 Eelotsusetaotluses esitatud andmete kohaselt andsid viis ülejäänud süüdistatavat (edaspidi „viis süüdistatavat“) oma „menetlusliku nõusoleku“ MH ja prokuröri vahel sellise kokkuleppe sõlmimiseks, märkides samas sõnaselgelt, et see ei tähendanud siiski seda, et nad tunnistaksid end süüdi ja loobuksid oma õigusest väita, et nad ei ole süüdi.

21 Prokuröri ja MH vahel sõlmitud kokkuleppes toodud asjaolude kirjeldusest nähtub, et viimane kuulus koos viie süüdistatavaga kuritegelikku ühendusse. Kõik süüdistatavad olid selgelt identifitseeritud, st et oli nimetatud nende ees-, isa- ja perekonnanimi ning isikukood. Ainus erinevus nende isikute identifitseerimises seisnes selles, et MH puhul on lisaks toodud ka tema sünnikuupäev ja -koht, aadress, kodakondsus, etniline kuuluvus, perekonnaseis ja karistusregistri andmed.

22 Vastavalt riigisisestele menetlusnormidele esitati see kokkulepe kinnitamiseks kohtule, kellel on pädevus teha selles muudatusi.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib küsimus, kas direktiivi 2016/343 artikli 4 lõikega 1 on kooskõlas see, kui põhikohtuasjas käsitletava kokkuleppe tekstis on viis süüdistatavat, kes seda kokkulepet ei sõlminud ja kelle suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras, selgelt ära näidatud kui kõnealuse kuritegeliku ühenduse liikmed ning on ära toodud nende ees-, isa- ja perekonnanimed ning isikukoodid.

24 Ühest küljest peab kokkuleppe tekst väljakujunenud riigisisese kohtupraktika kohaselt vastama täielikult süüdistusakti tekstile, milles on kõik süüdistatavad kuriteo kaastäideviijatena ära nimetatud. Kaastäideviijate nimetamine võib olla väga oluline ka selleks, et esineksid kõik vastava süüteokoosseisu tunnused, sest kuritegeliku ühendusega on Bulgaaria õiguse kohaselt tegemist ainult juhul, kui selles osaleb vähemalt kolm isikut.

25 Teisest küljest märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et direktiivi 2016/343 artikli 4 lõige 1 keelab kohtul osutada muus lahendis kui süüdimõistev otsus süüdistatavale kui süüdlasele. Tal tekib küsimus, kas tuleb asuda seisukohale, et viiele süüdistatavatele, kelle puhul jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras, osutatakse kui süüdlastele, sest ametlikus kohtulahendis on nad kõnealuse kuriteo kaastäideviijatena nende ees-, isa- ja perekonnanime ning isikukoodiga ära nimetatud.

26 Neil asjaoludel otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi 2016/343 artikli 4 lõike 1 esimese lausega koostoimes selle direktiivi põhjenduse 16 esimese lause ja põhjendusega 17 on kooskõlas riigisisene kohtupraktika, mille kohaselt peavad (kriminaalmenetluses sõlmitava) kokkuleppe tekstis olema asjaomase kuriteo kaastäideviijatena ära näidatud peale süüdistatava, kes oma süüd selles kuriteos tunnistas ja selle kokkuleppe sõlmis, ka teised süüdistatavad kui teo kaastäideviijad, kes aga seda kokkulepet ei sõlminud ega tunnistanud oma süüd ning kelle suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras, kuid kes on nõus, et esimene süüdistatav sõlmib selle kokkuleppe?“

27 Euroopa Kohtu president otsustas 22. juunil 2018 kodukorra artikli 53 lõike 3 kohaselt menetleda kohtuasja eelisjärjekorras.

Eelotsuse küsimuse analüüs

28 Kõigepealt tuleb märkida, et kuigi eelotsusetaotluses on täpsustatud, et viis süüdistatavat on andnud oma „menetlusliku nõusoleku“ selleks, et MH võiks sõlmida prokuröriga kokkuleppe, milles ta tunnistab oma süüd ja saab selle eest kergema karistuse, ei ole Euroopa Kohtult küsitud nende riigisiseste õigusnormide kooskõla kohta liidu õigusega, mis näevad ette, et kohus saab sellise kokkuleppe kinnitada vaid nende isikute nõusolekul.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma küsimusega sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2016/343 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui kokkuleppes, milles süüdistatav tunnistab oma süüd ja saab selle eest kergema karistuse ning mille peab kinnitama kohus, nimetatakse sõnaselgelt asjaomase kuriteo kaastäideviijatena mitte ainult see isik, vaid ka teised süüdistatavad, kes ei ole oma süüd tunnistanud ning kelle suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras.

Direktiivi 2016/343 kohaldatavus

30 Kõigepealt tuleb analüüsida, kas direktiiv 2016/343 on kohaldatav sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas käsitletavad.

31 Esiteks on selge, et see direktiiv on kohaldatav *ratione temporis*. Selles osas piisab, kui märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole põhikohtuasjas käsitletavat kokkulepet veel kinnitanud ning selle võimalik kinnitamine leiab tingimata aset pärast direktiivi 2016/343 ülevõtmise tähtaja – milleks oli 1. aprill 2018 – möödumist.

32 Teiseks on direktiiv 2016/343 kohaldatav ka *ratione personae*. Direktiivi artikli 2 kohaselt kohaldatakse seda direktiivi kriminaalmenetluses kahtlustatavale või süüdistatavale füüsilisele isikule. Seda kohaldatakse kõigis kriminaalmenetluse staadiumides alates hetkest, mil isikut kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo või väidetava kuriteo toimepanemises, kuni otsuse tegemiseni selle kohta, kas isik on asjaomase kuriteo toime pannud, ja see otsus on muutunud lõplikuks.

33 Eelotsusetaotlusest ilmneb aga, et viit põhikohtuasjas käsitletavat süüdistatavat süüdistatakse kriminaalmenetluses, milles lõplikku otsust selle kohta, kas nad on asjaomase kuriteo toimepanemises süüdi, pole veel tehtud.

34 Kolmandaks on direktiiv 2016/343 kohaldatav *ratione materiae*, kuna põhikohtuasjas käsitletav kokkulepe kuulub direktiivi artikli 4 lõikes 1 nimetatud kategooriasse „kriminaalmenetluses tehtud [muud otsused kui need,] milles otsustatakse süü küsimus“. Ühest küljest kujutab selline prokuröri ja süüdistatava vahel sõlmitud kokkulepe endast pärast seda, kui kohus on selle kinnitanud, kohtuotsust, nagu märgib ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 37–42.

35 Teisest küljest ei ole põhikohtuasjas käsitletavas kokkuleppes tehtud otsust viie süüdistatava süü küsimuses. Sellega seoses tuleb rõhutada, et pelk asjaolu, et selles kokkuleppes võetakse seisukoht MH süü küsimuses, ei võimalda välistada selle pidamist viie süüdistatava suhtes „muuks otsuseks kui süüdimõistev otsus“. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis, võib sama kokkulepe kujutada endast sisulist otsust isiku kohta, kes on selle sõlminud ning kellele võib seega osutada kui süüdlasele, kuid mitte teiste süüdistatavate kohta, kes kokkulepet sõlminud ei ole. Direktiivi 2016/343 artikli 4 lõike 1 teistsugune tõlgendamine viiks selleni, et viiel süüdistataval poleks enam sellest sättest tulenevaid tagatisi. Selline tõlgendus oleks vastuolus direktiivi eesmärgiga, mis tuleneb selle direktiivi põhjendusest 9, nimelt tugevdada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele kriminaalmenetluses.

Direktiivi 2016/343 artikli 4 lõike 1 esimeses lauses nimetatud kohustus

36 Direktiivi 2016/343 artikli 4 lõike 1 esimese lause kohaselt tuleb liikmesriikidel võtta vajalikud meetmed tagamaks, et kuni kahtlustatava või süüdistatava süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud, ei osutata muu hulgas kriminaalmenetluses tehtud otsustes, välja arvatud nendes, milles otsustatakse süü küsimus, kõnealusele isikule kui süüdlasele.

37 Direktiivi 2016/343 põhjendusest 16 tuleneb, et selle sätte eesmärk on tagada süütuse presumptsiooni järgimine. Seega ei tohiks sellised kriminaalmenetluses tehtud lahendid viidata sellele, et kõnealune isik on süüdi.

38 Selles kontekstis on oluline märkida, et direktiivi 2016/343 eesmärk – nagu see tuleneb direktiivi artiklist 1 ja põhjendusest 9 – on sätestada ühised miinimumnormid, mis käsitlevad süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kohtulikul arutelul (19. septembri 2018. aasta kohtuotsus Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 45).

39 Nii on selle direktiivi eesmärk suurendada liikmesriikide usaldust üksteise kriminaalõiguse süsteemide vastu, nagu see tuleneb direktiivi põhjendustest 4, 5 ja 10.

40 Kuigi direktiivi 2016/343 artikli 4 lõige 1 jätab liikmesriikidele selle sätte ülevõtmiseks vajalike meetmete vastuvõtmisel kaalutlusruumi, tuleneb direktiivi põhjendusest 48 siiski, et liikmesriikide pakutava kaitse tase, sealhulgas süütuse presumptsiooni osas, ei tohiks kunagi langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud hartas või EIÕKs.

41 Sellega seoses tuleb täheldada, et süütuse presumptsioon on ette nähtud harta artiklis 48, mis vastab EIÕK artikli 6 lõigetele 2 ja 3, nagu nähtub selgitustest harta kohta. Sellest tuleneb harta artikli 52 lõike 3 kohaselt, et EIÕK artikli 6 lõikeid 2 ja 3 tuleb harta artikli 48 tõlgendamisel minimaalse kaitsetasemena arvesse võtta (vt analoogia alusel seoses harta artikliga 17, 21. mai 2019. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ungari (põllumajandusmaa kasutusvaldus), C-235/17, EU:C:2019:432, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Et direktiiv 2016/343 ega harta artiklit 48 puudutav kohtupraktika ei sisalda täpseid juhiseid selleks, kuidas kindlaks teha, kas isikule on kohtulahendis osutatud kui süüdlasele, siis tuleb direktiivi 2016/343 artikli 4 lõike 1 tõlgendamisel juhinduda Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast seoses EIÕK artikli 6 lõikega 2.

43 Selles osas on Euroopa Inimõiguste Kohus leidnud, et süütuse presumptsiooni on eiratud, kui süüdistatavat puudutavas kohtulahendis või ametlikus avalduses, mis on tehtud ilma lõplikult süüdi mõistmata, on selge avaldus, mille kohaselt on asjaomane isik kõnealuse süüteo toime pannud. Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas selles kontekstis nende väljendite olulisust, mida kohtuasutused kasutavad, ja erilisi asjaolusid, millistel need avaldused on tehtud, ning kõnealuse menetluse liiki ja konteksti (vt selle kohta EIK 27. veebruari 2014. aasta otsus Karaman *vs.* Saksamaa, CE:ECHR:20140227JUD001710310, punkt 63).

44 Nimetatud kohus möönis, et keerulistes kriminaalmenetlustes, kus on mitu kahtlustatavat, kelle üle ei ole võimalik kohut mõista koos, tuleb riigisisesel kohtul mõnikord kohtualuste süü hindamiseks viidata selliste kolmandate isikute osalemisele, kelle suhtes tehakse otsus hiljem. Ta täpsustas siiski, et kui need kolmandaid isikuid puudutavad asjaolud tuleb lisada, siis tuleb asjaomasel kohtul vältida enama teabe avaldamist, kui on nende isikute õigusliku vastutuse analüüsimiseks vaja, kelle suhtes ta parajasti lahendit teeb. Lisaks rõhutas see kohus, et kohtulahendite põhistus tuleb koostada sõnastuses, mis võimaldab vältida kolmandate asjasse puutuvate isikute suhtes potentsiaalset ennatlikku hinnangut, mis võiks kahjustada nende vastu esitatavate süüdistuste õiglast analüüsi (vt selle kohta EIK 27. veebruari 2014. aasta otsus Karaman *vs.* Saksamaa, CE:ECHR:20140227JUD001710310, punktid 64 ja 65; vt ka EIK 23. veebruari 2016. aasta otsus Navalnyy ja Ofitserov *vs.* Venemaa, CE:ECHR:2016:0223JUD004663213, punkt 99).

45 Arvestades viidatud kohtupraktikat ja seda, mida kohtujurist märkis oma ettepaneku punktis 91, tuleb direktiivi 2016/343 artikli 4 lõiget 1 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui sellises kokkuleppes nagu põhikohtuasjas käsitletav, mille peab kinnitama kohus, osutatakse peale selle süüdistatava, kes nimetatud kokkuleppe sõlmis ja tunnistas sellega oma süüd, ka teiste süüdistatavate osalemisele, kelle suhtes tehakse otsus eraldi, kuid osutades neile vaid tingimusel, et ühelt poolt on see osutamine vajalik selle isiku õigusliku vastutuse kvalifitseerimiseks, kes kokkuleppe sõlmis, ja teiselt poolt märgitakse selles kokkuleppes selgelt, et nende teiste isikute suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras ja nende süü pole seaduse kohaselt tõendatud.

46 Selleks et kontrollida süütuse presumptsiooni järgimist, tuleb alati analüüsida kohtulahendit ja selle põhistust tervikuna ning arvestades konkreetseid asjaolusid, millistel on see lahend tehtud. Nagu komisjon kohtuistungil märkis, kaotaks igasugune sõnaselge viide kohtulahendi teatavates osades kaassüüdistatavate süü puudumisele oma mõtte, kui muid selle lahendi osi võib mõista nende süü ennatliku väljendamisena.

47 Käesoleval juhul märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et nagu riigisisene õigus ette näeb, on kuritegeliku ühenduse olemasoluks vaja vähemalt kolme liikme osalemist. Seega näib eelotsusetaotlusest ilmnevat – mida eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kontrollida –, et põhikohtuasjas käsitletavas kokkuleppes oli viiele süüdistatavale kui kuriteo kaastäideviijatele osutamine vajalik, et tõendada MH süüd kuritegelikus ühenduses osalemises.

48 Samas selgub, et põhikohtuasjas käsitletavas kokkuleppes, mis on esitatud eelotsusetaotluse esitanud kohtule kinnitamiseks, ei ole selgelt märgitud, et viie süüdistatava suhtes toimub kriminaalmenetlus üldkorras ning et nende süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud – mida eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kontrollida. Sellise täpsustuse puudumisel võib see kokkulepe esitada neid isikuid süüdlastena, kuigi nende süü ei ole, vastuolus direktiivi 2016/343 artikli 4 lõikega 1, veel seaduse kohaselt tõendatud.

49 Eelotsusetaotlusest ilmneb aga, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on riigisisese õiguse kohaselt võimalus kokkuleppe kinnitamise menetluses selle kokkuleppe sõnastust muuta. Neil tingimustel nõuab nimetatud direktiivi artikli 4 lõige 1, et põhikohtuasjas käsitletav kokkulepe kinnitataks alles pärast seda, kui seda on muudetud, märkides selgelt, et viie süüdistatava suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras ja nende süü pole seaduse kohaselt tõendatud.

50 Neil tingimustel tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2016/343 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui kokkuleppes, milles süüdistatav tunnistab oma süüd ja saab selle eest kergema karistuse ning mille peab kinnitama kohus, osutatakse sõnaselgelt asjaomase kuriteo kaastäideviijatena mitte ainult sellele isikule, vaid ka teistele süüdistatavatele, kes ei ole oma süüd tunnistanud ning kelle suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras, tingimusel, et ühelt poolt on see osutamine vajalik selle isiku õigusliku vastutuse kvalifitseerimiseks, kes kokkuleppe sõlmis, ja teiselt poolt märgitakse kokkuleppes selgelt, et nende teiste isikute suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras ja nende süü pole seaduse kohaselt tõendatud.

Kohtukulud

51 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul, artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui kokkuleppes, milles süüdistatav tunnistab oma süüd ja saab selle eest kergema karistuse ning mille peab kinnitama kohus, osutatakse sõnaselgelt asjaomase kuriteo kaastäideviijatena mitte ainult sellele isikule, vaid ka teistele süüdistatavatele, kes ei ole oma süüd tunnistanud ning kelle suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras, tingimusel, et ühelt poolt on see osutamine vajalik selle isiku õigusliku vastutuse kvalifitseerimiseks, kes kokkuleppe sõlmis, ja teiselt poolt märgitakse kokkuleppes selgelt, et nende teiste isikute suhtes jätkatakse kriminaalmenetlust üldkorras ja nende süü pole seaduse kohaselt tõendatud.

Allkirjad